

ger med små omkostninger er sorteret fra, er det udsigten til medhold, der positivt angiver de sager, hvor der gives fri proces.

Bortset fra tilfælde omfattet af særlige lovregler, jf. nedenfor, foretager statsamtet (i ankesager Civilstyrelsen) en vurdering af udsigten til at få medhold i sagen. Denne vurdering er normalt afgørende for, om der bevilges fri proces. Efter omstændighederne – omend kun sjældent – kan der dog meddeles fri proces i tilfælde, hvor det vel skønnes usikkert, om ansøgeren kan vinde sagen, men hvor det – for eksempel på grund af sagens afgørende betydning for ansøgeren eller dens principielle karakter – findes rigtigst, at ansøgeren får mulighed for at gennemføre sagen.

Efter bekendtgørelsens § 8 skal der tages hensyn til muligheden for at få sagen behandlet ved Forbrugerklagenævnet eller et klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender. Dette indebærer, at fri proces som udgangspunkt afslås, når denne mulighed foreligger. Fri proces skal dog ikke afslås af denne grund, hvis sagen er velfærdstruende eller har særlig indgribende betydning for forbrugeren (eksempelvis produktansvar med omfattende personskade), eller det er åbenbart, at der ikke vil kunne træffes afgørelse i sagen uden afhøring af parter eller vidner, og at sagen derfor ikke er egnet til nævnsbehandling, jf. betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring mv. side 105-107.

Til gengæld følger det af retsplejelovens § 335 a, at den forbruger, der anlægger sag for at få opfyldt en afgørelse, som er truffet af Forbrugerklagenævnet eller af et klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender, altid har rimelig grund til at føre proces. Forbrugeren har således automatisk fri proces, hvis de økonomiske betingelser er opfyldt.

Retsplejelovens § 335 a gælder også sager, som indbringes af forbrugeren for at få opfyldt et forlig, der er indgået for Forbrugerklagenævnet eller for et klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender. Det bemærkes i den forbindelse, at hvis forliget indeholder en tvangsfuldbyrdses klausul (dvs. en udtrykkelig bestemmelse om, at forliget kan tjene som grundlag for tvangsfuldbyrdelse), jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 4, er anlæg af retssag ufornøden.

Retsplejelovens § 335 a gælder endvidere sager, som indbringes af den erhvervsdrivende med påstand om ændring af en klagenævnsafgørelse eller et forlig til skade for forbrugeren.

Retsplejelovens § 335 a gælder endelig sager om en advokats vederlag, som indbringes af klienten til opfyldelse af en afgørelse, der er truffet af en kredsbestyrelse eller af Advokatnævnet, jf. retsplejelovens §§ 146 og 147; eller af advokaten med påstand om ændring af afgørelsen til skade for klienten. Bestemmelsen gælder, uanset om klienten er forbruger eller erhvervsdrivende, men det er en betingelse, at den pågældende er en fysisk person.

Endvidere indeholder markedsføringslovens § 23 en regel om, at forbrugere altid har rimelig grund til at føre proces i sager om tilbagebetaling af pengeydelse, som er omfattet af et påbud efter markedsføringsloven nedlagt af retten eller meddelt af Forbrugerombudsmanden. Forbrugeren har således automatisk fri proces, hvis de økonomiske betingelser er opfyldt.

4.1.3. Efter retsplejelovens § 331 kan der, når særlige grunde taler derfor, meddeles fri proces, selv om betingelserne i § 330 ikke er opfyldt. Dette gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervs-mæssige situation.

Sager af principiel karakter eller almindelig offentlig interesse omfatter navnlig sager, der rejser hidtil uafklarede lovforklækningsproblemer, sager af mere indgribende betydning over for enkeltpersoner eller grupper samt sager, hvor afgørelsen vil kunne tjene som præjudikat ved senere tilfælde.

Formålet med at nævne sager, som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervs-mæssige situation, er bl.a. at tilkendegive, at det ikke er udelukket at opnå fri proces i sager, der udspringer af mindre selvstændig erhvervsvirksomhed.

Uanset at bestemmelsen efter ordlyden giver hjemmel til at fravige hele § 330, vil der i sagens natur ikke være anledning til at give fri proces, hvis ansøgeren ikke i en eller anden forstand har rimelig grund til at føre proces. Realiteten er således, at retsplejelovens § 331 giver mulighed for at give fri proces, selv om de økonomiske betingelser ikke er opfyldt, og for at give fri proces til juridiske personer. I overensstemmelse hermed lægges der i administrativ praksis ofte vægt på, at ansøgeren har i hvert fald en vis udsigt til at få medhold i sagen.

Efter § 23 i lov om Folketingets Ombudsmand kan ombudsmanden henstille, at der meddeles fri proces i anledning af forhold, der er omfattet af ombudsmandens virksomhed. En sådan henstilling efterkommes normalt altid. Det fremgår da også af forarbejderne, at ombudsmandens henstilling forudsættes efterkommet, medmindre meget vægtige grunde taler imod det.